

Арх. ЖАРКО М. ТАТИЋ

ТРАГОМ ВЕЛИКЕ ПРОШЛОСТИ

СВЕТОГОРСКА ПИСМА И МОНОГРАФСKE
СТУДИЈЕ СТАРЕ СРПСКЕ АРХИТЕКТУРЕ

Дело илустровано са 197 слика и цртежа у тексту 2 табле ван
текста и 27 заглавља и иницијала комбинованих од стране писца

Са предговором од
Др. РАДОСЛАВА М. ГРУЗИЋА
редовног професора Универзитета у Скопљу

БЕОГРАД

1929

а измаку је већ једанаести век како је романтична Гора Атонска, на лепом Егејском Мору, постала једна велика, искључиво монашка колонија. — Као таква она се брзо прославила побожним животом својих становника, пустињака и подвижника; а обасута, уз то, и легендама о појавама на њој Богородице, њене заштитнице, и о чудотворној моћи разних њених икона, она је врло рано добила име Света Гора.

Благодарећи, за тим, великим даровима византиских, српских и других православних владалаца и властеле, Света Гора је ускоро постала не само врло богата монашка о-

бласт, него и један од најзначајнијих центара, како велике побожности и оданости православљу, тако и хришћанске науке и уметности. Тада су многи њени угледни манастири поседовали велика властеоска добра, села, земље и људе, по целом Балканском Полуострву, а нарочито у Византији и Србији. У вези са тим богатством, њихови дворови на Св. Гори добили су, — у главном због опасности по њихове ризнице од гусара, морских разбојника, — потпун изглед средњевековних владалачких и властеоских утврђених градова, опасаних бедемима и високим тврдим пирговима (кулама) за одбрану. Знатан део тих утврђења и данас је очуван, те већина старих светогорских манастира пружа врло лепу, занимљиву и у многим верну слику, не само старе црквене него и средњевековне профане архитектуре.

Када су, пак, у XV. веку сви балкански православни народи потпуно изгубили своју државну самосталност и потпали под власт Мухамедоваца, осиромашили су и светогорски манастири; али је ипак, и кроз векове робовања и пљачкања, у патњама и мукама, Св. Гора ус-

пела да свима тим народима, поред живе вере и побожности, у својим зидинама очува још и читаве ризнице великих дела науке и уметности из времена њихове старе славе и величине. Стога је она и данас врло важна и значајна, не само за побожне поклонице и религијске мистичаре, него и за научнике и уметнике уопште.

За нас Србе, Света Гора има још и нарочити значај. Сем тога, што се по многим њеним манастирима (грчким, руским и бугарским) налазе драгоцени сведоци наше старе политичке, економске и духовне моћи, — владалачке златом печачене повеље, одлични рукописи и разни уметнички објекти у драгоценом металу, — у њој се налази и врло видно место заузима и манастир Хиландар, задужбина најславније старе српске династије Немањића. Он представља и данас непроцењено благо, не само као ванредан архитектонски објект и наше старо духовно средиште, за које су везана толика велика имена наше прошлости, него нарочито као главни архив, библиотека и музеј наше средњевековне и доцније културе, књижевности и уметности.

На жалост, та наша драгоцена ризница ни данас још, ни из далека, није испитана и проучена систематски. После лепих публикација нашег сликара Димитрија Аврамовића из половине XIX. века, који је нашем научном свету први свратио пажњу на двагоцено благо, што га чува Света Гора за историју српскога народа, одлазили су многи, и наши и страни, научници и уметници у Хиландар и Св. Гору; али, нико још није успео да да потпуно и верну слику, ни свега онога што се налази у Хиландару за проучавање наше народне прошлости, а камо ли по разним другим светогорским манастирима.

Аутор ових „Светогорских Писама“, Господин Жарко Татић, — који се као архитект специјализовао за стручно проучавање наше старе црквене и профане архитектуре, и већ у томе правцу дао неколико лепих монографија, које се, поред оних до сада необјављених (Старо Нагоричино, Св. Андреја на Трески) у другој делу ове књиге поново објављују допуњене и сакупљене на једном месту, — провео је у пролеће 1925. год. скоро два месеца у Св. Гори, а нарочито у Хиландару, снимајући и проучавајући све његове архитектонске објекте. И да није тешка болест Госп. Татића оборила у постељу, наша наука би имала до сада бар архитектуру Хиландара потпуно систематски обрађену; јер је он, са необичном преданошћу стручњака, родољуба и фанатика, целог себе жртвовао науци. И управо је за дивљење, како Госп. Татић, и ако је већ више од две године везан тешком болешћу за постељу, са енергијом здрава човека обрађује раније прикупљену грађу за своје студије, и сваке године објављује

по коју монографију о старој српској и византијској архитектури у „Гласнику Скопског Научног Друштва“ и другде.

„Светогорска писма“ Госп. Татића, штампана су први пут у „Политици“ за 1925. год. Њих је Госп. Татић писао, већином у Хиландару, под живим импресијама дивне светогорске природе и манастирског живота, који сав одише дубоком старином, свежином легенда и снагом мистерија. Сем тога ова писма, својим богатим и одабраним илустрацијама, фотографским снимцима и лепим цртежима самог Господ. Татића, поред информативне путописне садржине, имају и родољубиву тенденцију: да освеже национални понос нашега народа, упознавајући и шире народне слојеве са драгоценом оставином на Светој Гори великих предака наших, — са наслеђем које је Хиландар умео да сачува кроз векове тешког робовања и преда данашњим нашим слободним генерацијама.

РАД. М. ГРУЉИЋ.